

Innhold

Forord	VII
Innledning	1
1 Naturmangfoldloven og dens forarbeider	1
1.1 Naturmangfoldloven – kort sagt	1
1.2 Lovens oppbygging	1
1.3 Forarbeidene	2
1.4 Bakgrunnen for lovarbeidet	4
1.5 Endringer i loven	4
1.6 Administrativt ansvar for loven	5
2 Forskriftsverket	5
3 Internasjonal bakgrunn	5
4 Grunnloven § 110 b	9
5 En tverrgående lov	10
6 Generelt om tolkingen av naturmangfoldloven	12
7 Status for naturmangfoldet i Norge	15
8 Trusler mot naturmangfoldet	17
9 Hvorfor bevare naturmangfoldet?	19
10 Forholdet til tidligere lovgivning	19
11 Bevaring, forvaltning og bærekraftig bruk, fredning og vern	20
12 Virkemidlene i naturmangfoldloven	22
13 Miljøinteressertes stilling	26
14 Overprøving av forvaltningsvedtak	30
14.1 Klage til Sivilombudsmannen	30
14.2 Domstolskontroll med forvaltningen	30
14.3 Riksrevisjonen	36
14.4 Miljøombud?	36
15 Forholdet til andre miljøverdier og miljøvernlover	37
16 Hensyn til naturmangfoldet etter annen lovgivning	39
17 Litteratur	41

Kapittel I Formål og virkeområde mv.	42
§ 1 (lovens formål).	43
1. Formålsparagrafer i miljølovgivning (43). 2. Formålsparagrafens betydning (44). 3. § 1 angir hovedformålet (45).	
4. Hva går formålet ut på? (45). 5. Hovedvirkemidlene (47).	
6. Natursynet i loven (47). 7. Hvilket tidsperspektiv? (47).	
§ 2 (stedlig virkeområde).	48
1. Oversikt (48). 2. Landterritoriet og sjøterritoriet (49).	
3. Svalbard og Jan Mayen (49). 4. Antarktiske besittelser (50).	
5. Kontinentalsokkelen og økonomiske soner (50). 6. Områder utenfor norsk jurisdiksjon. Norsk virksomhet i utlandet (52).	
7. Grenseoverskridende påvirkning av naturmiljøet (53).	
§ 3 (definisjoner)	54
1. Oversikt (55). 2. Art – bokstav a (56). 3. Bestand – bokstav b (56).	
4. Biologisk mangfold – bokstav c (57). 5. Dyr – bokstav d (57).	
6. Fremmed organisme – bokstav e (57). 7. Genetisk materiale – bokstav f (59).	
8. Høsting – bokstav g (59). 9. Innførsel – bokstav h (60).	
10. Naturmangfold – bokstav i (60). 11. Naturtype – bokstav j (61).	
12. Organisme – bokstav k (61).	
13. Planter og sopp – bokstav l og m (62). 14. Utsetting – bokstav n (62).	
15. Uttak – bokstav o (62). 16. Vilt – bokstav p (63).	
17. Virvelløse dyr – bokstav q (63). 18. Økologisk funksjonsområde – bokstav r (63).	
19. Økologisk tilstand – bokstav s (64).	
20. Økosystem – bokstav t (65).	
 Kapittel II Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk	66
1 Oversikt over kapittel II.	66
2 Bærekraftig bruk	67
3 Tidligere mønstre	67
4 Annen lovgivning om bærekraftig bruk og forvaltningsmålene i kap. II	68
§ 4 (forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer)	71
1. Paragrafens betydning (71). 2. Forvaltningsmålet for naturtyper (72).	
3. Forvaltningsmålet for økosystemer (73).	
4. Forvaltningsmålet betydning ved forskjellige lovbestemmelser (74).	
§ 5 (forvaltningsmål for arter)	75
1. Innledning (75). 2. Hva går forvaltningsmålet for arter ut på? (75).	
3. Betydningen ved forskjellige lovbestemmelser (77).	
4. Unntak for fremmede organismer (78). 5. Domestiserte arter (79).	

§ 6 (generell aktsomhetsplikt)	79
<i>1. Oversikt (80). 2. Aktsomhetspliktens innhold (80). 3. Aktsomhetsplikten for aktiviteter med offentlig tillatelse (82). 4. Over- treddelse av aktsomhetsplikten (82).</i>	
§ 7 (prinsipper for offentlig beslutningstaking i §§ 8 til 12)	83
<i>1. Innledning (83). 2. Hva slags avgjørelser gjelder prinsippene i §§ 8 til 12 for? (83). 3. Særlig om det offentliges utøving av eierrådighet (83). 4. Prinsippenes betydning for private (85). 5. Nærmere om rettsvirkningen (85). 6. Anvendelsen av prinsip- pene skal komme frem i begrunnelsen (86). 7. Delte beslutnings- prosesser (87).</i>	
§ 8 (kunnskapsgrunnlaget).	88
<i>1. Oversikt (88). 2. Hvilke beslutningstakere retter § 8 seg mot? (90). 3. Krav til vitenskapelig kunnskap – første ledd første punktum (91). 4. Gjelder rimelighetsbegrensningen også for an- nen kunnskapsinnhenting? (93). 5. Hvem skal sørge for å frem- skaffe vitenskapelig kunnskap? (93). 6. Erfaringsbasert kunn- skap (93). 7. Forholdet mellom vitenskapelig og erfaringsbasert kunnskap (94). 8. Hvilken rettslig betydning har § 8? (94). 9. Tidligere rettspraksis om mangelfullt kunnskapsgrunnlag (95).</i>	
§ 9 (føre-var-prinsippet).	96
<i>1. Oversikt (96). 2. Den rettslige betydningen av prinsippet (97). 3. Føre var-prinsippets innhold (97). 4. Føre var-prinsippet i norsk rettspraksis (99).</i>	
§ 10 (økosystemtilnærming og samlet belastning)	100
<i>1. Oversikt (100). 2. Økosystemtilnærming ved beslutninger (100). 3. Samlet belastning – alminnelige utgangspunkter (101). 4. Summen av eksisterende påvirkning (101). 5. Samlet belast- ning med fremtidig påvirkning (102). 6. Prinsippets rettslige betydning (103).</i>	
§ 11 (kostnadene ved miljøforingelse skal bæres av tiltakshaver).	104
<i>1. Bakgrunn og oversikt (105). 2. Prinsippets hovedinn- hold (105). 3. Urimelighetsbegrensningen (106). 4. Prinsippets betydning (106). 5. Forholdet til regler om statsstøtte (107).</i>	
§ 12 (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)	107
<i>1. Oversikt og betydning (107). 2. Miljømessig lokalisering (108). 3. Miljømessig teknikk og driftsmetoder (109). 4. Samlet vurdering (109).</i>	

§ 13 (kvalitetsnormer for naturmangfold)	110
1. Hva er miljøkvalitetsnormer? (110). 2. Miljøkvalitetsnormer om naturmangfold (112). 3. Bindende kvalitetsnormer etter andre bestemmelser? (113). 4. Unntak – annet ledd (114). 5. Betydningen av kvalitetsnormer etter første ledd (114). 6. Overskridelse av kvalitetsnormen (115). 7. Burde rettsvirkningene ha vært sterkere? (116).	
§ 14 (vektlegging av andre viktige samfunnsinteresser og samiske interesser)	117
1. Oversikt (117). 2. Andre samfunnsinteresser (117). 3. Samiske interesser (118). 4. Domstolsprøving (119).	
Kapittel III Artsforvaltning	120
1 Kapittel III i lovsystematisk lys.	120
2 Oversikt over kapitlets innhold.	121
3 Kapittel III og artsmangfold over landegrensene	122
4 Hovedtemaer i artsforvaltningspolitikken.	123
5 Marine arter – forholdet til havressurslova	124
6 Forholdet mellom artsforvaltning og arealforvaltning	126
7 Hensyntaken til artsmangfoldet i annen virksomhet.	127
8 Skuddpremier og fellingsvederlag	129
§ 15 (forvaltningsprinsipp)	130
1. Oversikt (130). 2. Dyr – første ledd (131). 3. Planter og sopp – annet ledd (135). 4. Ingen hindring for ferdsel, landbruk og annen lovlig virksomhet (136). 5. Marine ressurser (137). 6. Overtredelse av § 15 (137).	
§ 16 (høsting av vilt og lakse- og innlandsfisk)	138
1. Oversikt (138). 2. Vilt (138). 3. Lakse- og innlandsfisk (139). 4. Minstekrav for å tillate høsting (140). 5. Andre momenter (142). 6. Utsiktet sideuttak (bifangst) (143). 7. Ny kunnskap (144). 8. Høsting av fremmede organismer (145). 9. Høstingsforbud for å motvirke smittsomme sykdommer (146).	
§ 17 (alminnelige regler om annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk)	146
1. Oversikt (147). 2. Avliving for å forebygge skade fra smågnagere mv. (147). 3. Nødvergeregelen – oversikt (148). 4. Fare for person (149). 5. Angrep på bufe, tamrein, gris eller fjørfe (150). 6. Utvidet nødvergerett mot bjørn, jerv og gaupe (152). 7. Nødverge mot prioriterte eller spesielt trueete arter (154). 8. Forholdet til straffelovens regler (155). 9. Meldeplikt til politiet (157). 10. Avliving av dyrevern- eller smittevernhensyn (158). 11. Disponering av felt vilt (158).	

§ 17 a (rovdyrsikkert hegn)	159
1. Oversikt (159). 2. Hva er rovdysikkert hegn? (160).	
3. Hva slags dyr kan avlives? (161). 4. Hvilke dyr er beskyttet? (161). 5. Nødvergesituasjonen (161). 6. Hvem kan utføre avliving? (162). 7. Meldeplikt (162).	
§ 18 (annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk etter vurdering av myndighetene)	163
1. Oversikt (163). 2. For hvilke formål kan uttak tillates? (164).	
3. Minstekrav (167). 4. Forskrift – saksbehandling og innhold (170). 5. Enkeltvedtak – saksbehandling (172). 6. Hvem treffer vedtaket? (173). 7. Gjennomføring av uttaket (175). 8. Vederlag for uttak (175). 9. Uttak av myndighetenes eget tiltak (176).	
10. Sideuttak og bifangst (177). 11. Disponering av uttatt vilt (179). 12. Fjerning av habitat (180).	
§ 19 (erstatning for tap og følgekostnader når husdyr og tamrein blir drept eller skadet av rovvilt)	180
1. Oversikt (180). 2. Vilkårene for erstatning for rovviltskader – hovedtrekk (181). 3. Erstatningsutmålingen (182). 4. Saksbehandlingen i erstatningssaker (183). 5. Tilbakebetaling (184).	
6. Erstatning for andre skader voldt av biologisk mangfold (185).	
§ 20 (uttak av virvelløse dyr)	186
1. Oversikt (186). 2. Hovedregelen i første ledd (186). 3. Myndighetstiltak på fremmed grunn (188). 4. Forskrifter om virvelløse dyr (189). 5. Marine virvelløse dyr (189).	
§ 21 (uttak av planter og sopp)	190
1. Oversikt (190). 2. Uttak – første ledd (190). 3. Myndighetsiltak etter annet ledd (193). 4. Nærmere regulering av uttak – tredje ledd (194). 5. Viltlevende marine plante- og sopparter (195).	
§ 22 (ferdselsregulering i utmark)	195
1. Oversikt (195). 2. Hva kan reguleres? (196). 3. Formålet med reguleringen (196). 4. Området for reguleringen (197). 5. Bare generelle regler (197). 6. Hvilket organ vedtar regulering? (197).	
§ 23 (prioriterte arter)	197
1. Oversikt. Røddlister (198). 2. Avgjørelsen om prioriterte arter (199). 3. Lovfestede kriterier (200). 4. Andre momenter (203).	
5. Marine arter (204). 6. Plikt til å vurdere prioritering (205).	
7. Bortfall av prioritering (206). 8. Midlertidig vedtak? (207).	
9. Gjeldende forskrift om truede arter (207). 10. Forslag til prioriterte arter (207).	

§ 24 (beskyttelsens innhold)	208
<i>1. Oversikt (209). 2. Skjerpet artsfredning (210). 3. Beskyttelse av mindre økologiske funksjonsområder (211). 4. Særskilte utredningskrav for inngrep i økologiske funksjonsområder (215). 5. Skjøtselstiltak (215). 6. Handlingsplan (216). 7. Andre vedtak om økologiske funksjonsområder (217). 8. Offentlige tilskuddsordninger (218). 9. Unntak fra prioriteringsforskriften (219).</i>	
§ 25 (bevaring av særskilte bestander).	220
<i>1. Oversikt (220). 2. Vilkårene for å bruke § 25 (220). 3. Hva kan tiltak etter § 25 gå ut på? (221).</i>	
§ 26 (handel mv.)	221
<i>1. Oversikt (221). 2. Hva kan det gis forskrift etter § 26 om? (222). 3. CITES-forskriften (223). 4. Gjennomføring av andre internasjonale forpliktelser (224). 5. Andre forskrifter om handel for å bevare biologisk mangfold (225).</i>	
§ 27 (bevaringstiltak utenom leveområdet og for domestiserte arter).	225
<i>1. Innledning (225). 2. Bevaringstiltak ex situ – første ledd (225). 3. Domestiserte arter (226).</i>	
Kapittel IV Fremmede organismer	228
1 Hva er fremmede organismer?	228
2 Fremmede organismer og naturmiljøet	229
3 Oversikt over kapittel IV og lovens virkemidler mot fremmede organismer	230
4 Erstatning for skade voldt av introduserte organismer	232
5 Annet regelverk om domestisering og naturlige organismer	233
§ 28 (krav til aktsomhet)	235
<i>1. Oversikt (236). 2. Aktsomhetsplikten ved utsetting (236). 3. Aktsomhetsplikten ved annen virksomhet (239). 4. Inntrådte skadevirkninger (241). 5. Forskrifter (241). 6. Genmodifiserte organismer (242). 7. Overtredelse av aktsomhetsplikten (242).</i>	
§ 29 (innførsel).	242
<i>1. Oversikt (243). 2. Krav om tillatelse (244). 3. Unntak fra hovedregelen (245). 4. Modifikasjoner ved forskrift (246). 5. Når kan tillatelse gis? (246). 6. Tillatelsens innhold (247). 7. Saksbehandlingen. Krav til søknaden (248).</i>	
§ 30 (alminnelige regler om utsetting).	249
<i>1. Oversikt (249). 2. Hvilke utsettinger må ha tillatelse? (249). 3. Saksbehandlingen (252). 4. Minstekrav for å gi tillatelse. Skjønnsutøvingen (254). 5. Forholdet til grunneieren (255).</i>	

§ 31 (utsetting uten særskilt tillatelse)	256
1. Oversikt (256). 2. De enkelte tilfelle av unntak fra § 30 (257).	
3. Forholdet mellom § 31 og forskrift etter § 30 (259).	
§ 32 (forholdet til andre lover)	259
1. Innledning (260). 2. Hovedregelen (260). 3. Genmodifiserte organismer (262). 4. Helsemessige forhold, dyrehelse og plan-tehelse (262).	
Kapittel V Områdevern	264
1 Kapitlets innhold og oppbygging	264
2 Vernekategoriene	265
3 Systematisk arbeid med områdevern. Verneplaner	266
4 Omfanget av områdevern	268
5 Nettverkstankegangen	269
6 Lovfestet vern?	270
7 Frivillig vern	270
8 Saksgangen ved områdevern	271
9 Tolking av vedtak om områdevern	273
10 Forvaltning av verneområder	276
11 Vedtak om områdevern er ingen ekspropriasjon	278
12 Erstatning for områdevern	278
13 Verneområder og annen lovgivning	282
13.1 Forbud og løyveplikt i andre lover	282
13.2 Arealplaner etter plan- og bygningsloven.	284
13.3 Påbud i annen lovgivning	286
14 Andre rettsgrunnlag til å beskytte naturverdier	286
15 Endring og oppheving av områdevern	291
15.1 Oppheving og lemping	291
15.2 Utvidelse og skjerpning	292
§ 33 (mål for områdevern)	293
1. Oversikt (294). 2. Betydningen av målene (294). 3. Generelt om målene (295). 4. De enkelte målene (296). 5. Variasjonsbred-den i norsk natur (296). 6. Biologisk mangfold (297). 6. Truet natur (297). 7. Større intakte økosystemer (298). 8. Natur-historiske verdier (298). 9. Kulturlandskap (299). 10. Økolo-giske og landskapsmessige sammenhenger – nettverk (300). 11. Referanseområder (300). 12. Beskyttede områder etter annen lovgivning (300).	

§ 34 (forskrifter om verneområder)	301
1. Oversikt (302). 2. Verneområder opprettes av Kongen (302). 3. Verneforskrift (303). 4. Verneforskriftens innhold – formåls- bestemmelsen (306). 5. Verneområdets grenser og berørte eien- dommer (306). 6. Verneområder i sjø – vertikal avgrensning (308). 7. Vernebestemmelser (308). 8. Videreføring av bærekraftig bruk (311). 9. Differensiering av vernet (312).	
§ 35 (nasjonalparker)	312
1. Oversikt (313). 2. Vilkårene for nasjonalpark (313). 3. Ingen krav til eierforhold (315). 4. Skjønnsutøvingen (316). 5. Rammen for vernebestemmelsene (317). 6. Sjøområder i nasjonalparker (319). 7. Ferdsel i nasjonalparker (319). 8. Forvaltningsplan og skjøtselsplan (321).	
§ 36 (landskapsvernområder)	322
1. Oversikt (323). 2. Vilkårene for landskapsvernområde (324). 3. Skjønnsutøvingen (327). 4. Rettsvirkningene av landskaps- vern (328). 5. Verneforskriften (331). 6. Skjøtselsplan for kul- turbetingete landskaper (332). 7. Forvaltningsplan (334).	
§ 37 (naturreservater)	334
1. Oversikt (335). 2. Vilkårene etter første ledd (335). 3. Restau- reringsreservater – annet ledd (338). 4. Skjønnsutøvingen (338). 5. Rettsvirkningene (339). 6. Skjøtselsplan (340). 7. Ikke krav om forvaltningsplan (341).	
§ 38 (biotopvernområde)	341
1. Oversikt (342). 2. Vilkår (342). 3. Forvaltningsskjønnet (343). 4. Rettsvirkningene (344). 5. Skjøtselsplan og forvaltningsplan (345).	
§ 39 (marine verneområder)	345
1. Oversikt (346). 2. Hvor opprettes marine verneområder? (346). 3. Vilkår (347). 4. Anvendelsen av kap. V på marine verneområder (349). 5. Rettsvirkningene (350).	
§ 40 (internasjonal status for verneområder)	352
1. Oversikt (352). 2. Hva utgjør «særskilt status»? (353). 3. Virkeområdet for § 40 (354). 4. Hvordan får verneområdet «særskilt status»? (354). 5. Rettsvirkningene av særskilt status (355). 6. Ramsarområder og verdensarvområder i Norge (356).	
§ 41 (saksbehandling)	357
1. Oversikt (357). 2. Hvilke vernesaker gjelder § 41 for? (358). 3. Samarbeid med berørte (358). 4. Samarbeid ved «frivillig vern» (360). 5. Klarhet i kunnskapsgrunnlag og verneforslag (361). 6. Konsekvensutredninger (362). 7. Forholdet til areal- planlegging (365). 8. Særlig om marine verneområder (366).	

§ 42 (kunngjøring av påtenkt verneforslag)	367
<i>1. Oversikt (368). 2. Offentlig kunngjøring (368). 3. Underretning til grunneiere og rettighetshavere (369). 4. Forholdet til offentlige myndigheter og organisasjoner (370). 5. Særlig om marine verneområder (370).</i>	
§ 43 (høring av forslag til verneforskrift)	371
<i>1. Oversikt (372). 2. Høring av grunneiere mfl. (372). 3. Alminnelig høring (373). 4. Høringsbrevet (forhåndsvarslets innhold) (375). 5. Høring/foreleggning etter utredningsinstruksen (375). 6. Særlig om marine verneområder (376).</i>	
§ 44 (tiltak ved igangsatt saksbehandling).	376
<i>1. Oversikt (377). 2. Løyvepliktige tiltak (378). 3. Meldeplikt for andre tiltak (379). 4. Tilskuddsordninger (380). 5. Hvilket område inntreir virkningene i? (382). 6. Når inntreir virkningene etter § 44? (382). 7. Når opphører virkningene etter § 44? (384).</i>	
§ 45 (midlertidig vern).	384
<i>1. Oversikt (385). 2. Midlertidig vern av bestemte områder (385). 3. Midlertidig vern av naturtyper (387). 4. Saksbehandlingen (388). 5. Varighet (389).</i>	
§ 46 (grunngiing og kunngjøring av vernevedtak)	391
<i>1. Oversikt (392). 2. Grunngiing av vernevedtak (392). 3. Underretning til private parter (394). 4. Offentlig kunngjøring (395). 5. Tinglysing (395).</i>	
§ 47 (skjøtsel av verneområder).	396
<i>1. Oversikt (396). 2. Hva slags skjøtselstiltak kan utføres etter § 47? (398). 3. Hvem kan foreta skjøtsel? (401). 4. Avtaler om skjøtsel (402). 5. Fremgangsmåten ved skjøtselstiltak (404). 6. Avkastning av skjøtselen (405). 7. Skjøtelsplan (405). 8. Grensemerking (406).</i>	
§ 48 (dispensasjon fra vernevedtak)	406
<i>1. Oversikt (407). 2. Regler om dispensasjon i verneforskriften? (407). 3. Vilkårene for dispensasjon – første ledd (408). 4. Forvaltningsskjønnet i dispensasjonssaker (411). 5. Vilkår i dispensasjonsvedtak (413). 6. Hvilket forvaltningsorgan? (414). 7. Samordning av dispensasjon og tillatelse etter andre lover (415). 8. Saksbehandlingen (418). 9. Gjelder § 48 for andre tillatelser etter verneforskriften? (420). 10. Forhåndstilsagn (421). 11. Dispensasjon eller omgjøring av vernevedtaket? (423). 12. Dispensasjon for utførte tiltak? (424).</i>	

§ 49 (utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde)	425
1. Oversikt (425). 2. Hensyntaken til verneområdet (426).	
3. Andre lovbestemmelser til beskyttelse mot påvirkning utenfra (427).	
§ 50 (erstatning til eiere og rettighetshavere i verneområder)	428
1. Oversikt (429). 2. Hvem har rett til erstatning? (430).	
3. Erstatning til offentlige eiere (431). 4. Hovedvilkårene for erstatning (431).	
5. Igangværende bruk (432). 6. Løyvepliktig bruk (438).	
7. Utvinning av petroleum og mineralressurser (439).	
8. Hva er vanskeliggjøring? (440). 9. Årsakssammenheng og økonomisk tap (441).	
10. Erstatningsutmålingen (441).	
11. Senere endringer (445). 12. Erstatning for midlertidig vern (446).	
§ 51 (fremgangsmåten ved fastsetting av erstatning)	447
1. Oversikt (447). 2. Grunnlaget for erstatningsvurderingen (448).	
3. Krav om erstatningstilbud (448). 4. Erstatningstilbud fra staten (449).	
5. Rettslig fastsetting av erstatningen (451). 6. Sakskostnader ved rettslig skjønn (452).	
7. Vernevedtakets gyldighet kan ikke prøves under skjønn (454).	
Kapittel VI Utvalgte naturtyper	455
1 Innledning	455
2 Naturtyper i Norge. Forslag til utvalgte naturtyper	456
3 Oversikt over kapittel VI.	457
§ 52 (utvalgte naturtyper)	457
1. Oversikt (458). 2. Forskrift om utvalgte naturtyper (458).	
3. Kriterier for utvelgingen (461). 4. Plikt til utvelging? (462).	
5. Handlingsplan for skjøtselskrevende naturtyper (464). 6. Oppheving av forskrift om utvelging (464).	
7. Forholdet til andre vedtak som beskytter naturtypen (465).	
§ 53 (utvelgingens generelle betydning)	466
1. Oversikt (466). 2. Kommunal rådighet over utvalgte naturtyper (467).	
3. Kommunal utvelging av naturtyper (469). 4. Hensyntaken ved offentlige beslutninger (470).	
5. Vilkår (472). 6. Klarlegging av konsekvensene (473).	
7. Aktsomhetsplikten (474). 8. Skjøtsel (475). 9. Ingen erstatningsplikt (477).	
§ 54 (meldeplikt for skogbrukstiltak)	477
1. Oversikt (478). 2. Meldeplikten (478). 3. Kommunens vurdering og vedtak (479).	

§ 55 (meldeplikt for jordbrukstiltak)	481
1. <i>Oversikt (482). 2. Meldeplikt for jordbrukstiltak (482).</i>	
3. <i>Kommunens vurdering og vedtak (483). 4. Ingen meldeplikt for tiltak i godkjent miljøplan (483).</i>	
§ 56 (kunngjøring og klage)	484
1. <i>Oversikt (485). 2. Kunngjøring av tillatelsen (485).</i>	
3. <i>Klage (486). 4. Kommunal rapportering (487).</i>	
Kapittel VII Tilgang til genetisk materiale	488
1 Innledning	488
2 Betydningen av genetisk materiale	489
§ 57 (forvaltning av genetisk materiale)	489
1. <i>Oversikt (489). 2. Paragrafens virkeområde (490). 3. Eier- skap og forvaltningsansvar (490). 4. Retningslinjer for forvalt- ningen (491).</i>	
§ 58 (uttak og utnyttelse av genetisk materiale fra naturen) .	493
1. <i>Oversikt (494). 2. Stillingen uten løyveordning (494).</i>	
3. <i>Krav om tillatelse (løyveplikt) (495). 4. Virkninger av tillatel- sen (496). 5. Andre vilkår (497). 6. Saksbehandlingen (499).</i>	
7. <i>Hvem gir tillatelse? (499).</i>	
§ 59 (genetisk materiale i offentlige samlinger)	499
1. <i>Oversikt (500). 2. Hva er en offentlig samling? (501).</i>	
3. <i>Hovedregelen om forvaltning av offentlige samlinger (502).</i>	
4. <i>Uttak fra offentlig samling (502). 5. Forhindring av immaterialretter og andre eneretter (503). 6. Overtredelse av forpliktelsen etter tredje ledd (505).</i>	
§ 60 (genetisk materiale fra andre land)	506
1. <i>Oversikt (507). 2. Virkeområdet for § 60 (508). 3. Innførsel av genetisk materiale (508). 4. Behandling av innført genetisk materiale (508). 5. Overtredelse av § 60 (510).</i>	
§ 61 (gjennomføringen av Den internasjonale traktaten om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk)	511
1. <i>Innledning (511). 2. Nærmere om forskriftshjemmelen (511).</i>	
Kapittel VIII Myndighet etter loven, tilsyn mv.	512
1 Oversikt over kapitlet	512
2 Miljøvernforvaltningen og andre forvaltningsorganer	512
3 Tilsyn, overvåking og kontroll.	514

§ 62 (myndighet etter loven)	515
1. Oversikt (516). 2. Generelt om adgangen til delegering (516).	
3. Myndighetsfordelingen etter enkeltbestemmelser i loven (518).	
4. Myndighet til kommunene (519). 5. Klage over kommunens vedtak (521).	
6. Særskilte organer som forvaltningsmyndighet (522).	
§ 63 (tilsyn)	524
1. Oversikt (524). 2. Tilsynsplikten og tilsynsmyndigheter (525).	
3. Tilsynets omfang (527). 4. Utøving av tilsynet – kontrollmidler (527).	
5. Bistand fra politiet (530). 6. Overtredelse av kontrollpålegg (530).	
7. Veiledning og informasjon (531).	
§ 64 (gransking)	532
1. Oversikt (532). 2. Tilgang til eiendom (533). 3. Tilgang til dokumenter mv. (534).	
4. Fremgangsmåten ved gransking (534).	
5. Nektet tilgang (535).	
§ 65 (opplysningsplikt)	535
1. Oversikt (535). 2. Opplysningsplikten etter første ledd (536).	
3. Varslingsplikten etter annet ledd (539). 4. Overtredelse av § 65 (540).	
§ 66 (internkontroll)	540
§ 67 (endring og omgjøring av tillatelser)	541
1. Oversikt (541). 2. Hva kan vedtak om omgjøring gå ut på? (542).	
3. Hvilke enkeltvedtak kan omgjøres etter § 67? (543).	
4. Hvem kan omgjøre etter § 67? (544). 5. Saksbehandlingen i omgjøringssaker (545).	
6. Omgjøring etter første ledd (545).	
7. Omgjøring etter ti år (548). 8. Omgjøring til gunst for parten (548).	
9. Den skjønnsmessige helhetsvurdering – tredje ledd (548).	
10. Omgjøring av forskrifter (549).	
§ 68 (miljøvedtaksregister)	550
1. Oversikt (550). 2. Etablering av miljøvedtaksregisteret (550).	
3. Miljøvedtaksregisterets innhold (551). 4. Andre registre mv. (552).	
Kapittel IX Håndheving og sanksjoner	553
1 Innledning	553
2 Plikt til å reagere mot ulovligheter?	554
3 Beviskravet	555
4 Flere sanksjoner mot samme overtredelse – forbudet mot dobbelt strafforfølgning	556
5 Gjelder reglene i kap. IX ved overtredelser av annen lovgivning?	558

6 Miljøinteressertes stilling i straffesaker	559
§ 69 (retting og avbøtende tiltak).	560
1. Oversikt (560). 2. Pålegg om retting eller stansing (561).	
3. Påpekning av plikt (563). 4. Pliktige forebyggende og gjenopp- rettende tiltak (563). 5. Kvalifisert urimelighetsbegrensning (565).	
§ 70 (uforutsette miljøkonsekvenser av lovlig virksomhet) .	566
1. Oversikt (566). 2. Den lovfestede tiltakspikten (566).	
3. Pålegg om tiltak (568).	
§ 71 (direkte gjennomføring).	569
1. Oversikt (570). 2. Hovedregelen om direkte gjennomføring (570). 3. Direkte gjennomføring uten pålegg (571). 4. Hva kan direkte gjennomføring gå ut på? (571). 5. Saksbehandlings- spørsmål (572). 6. Utgiftene til direkte gjennomføring (573).	
7. Kan myndighetene gjennomføre avbøtende eller gjenoppret- tende tiltak i andre tilfelle? (574).	
§ 72 (bruk av andres eiendom ved gjennomføring av tiltak).	576
1. Oversikt (576). 2. Bruk av den ansvarliges eiendom (576).	
3. Bruk av andres faste eiendom (577). 4. Motorferdsel på and- res faste eiendom ved skjøtselstiltak etter § 47 (578).	
§ 73 (tvangsmulkt).	578
1. Oversikt (579). 2. Hjemmel for tvangsmulkt (580). 3. For- skjellige former for tvangsmulkt (581). 4. Tvangsmulktenes stør- relse (582). 5. Hvem skal tvangsmulkten rettes mot? (583).	
6. Inndriving av tvangsmulkt (583). 7. Forholdet til andre sank- sjoner (584).	
§ 74 (miljøerstatning).	585
1. Oversikt (586). 2. Paragrafens virkefelt (586). 3. Forholdet til andre erstatningsregler (588). 4. Vilkårene for miljøerstatning (591). 5. Helhetsvurderingen (591). 6. Forenklet pålegg (593).	
7. Saksbehandlingen (594). 8. Hvem tilfaller miljøerstatningen? (594). 9. Inndriving og domstolsprøving (594). 10. Frafall (595).	
11. Forholdet til andre sanksjoner (596).	
§ 75 (straff).	596
1. Oversikt (597). 2. Hvilke bestemmelser er straffesankjonert? (598). 3. Skyldkravet (600). 4. Forsøk og medvirkning (603).	
5. Foretaksstraff (606). 6. Straffrihetsgrunner (608). 7. Straffe- rammen (608). 8. Straffutmålingen (611). 9. Flere over- treddelser (615). 10. Flere straffebestemmelser om samme for- hold – idealkonkurrens (616).	

Kapittel X Avsluttende bestemmelser	618
1 Oversikt	618
2 Endringer i andre lover	618
3 Ekspropriasjon til naturvernformål	620
§ 76 (ikrafttreden)	621
§ 77 (overgangsbestemmelser)	621
1. Oversikt (622). 2. Delegasjonsbestemmelser (622). 3. Tidligere forskrifter og enkeltvedtak (624). 4. Endring av tidligere vedtak (628). 5. Erstatning for områdevern (628). 6. Saker under behandling (630).	
§ 78 (endringer i andre lover)	630
Forkortelser	631
Litteratur	633
Forarbeider til lover og andre offentlige dokumenter	638
Rundskriv og veiledninger	646
Lovregister mv.	647
Lover	647
Forskrifter	656
Internasjonale konvensjoner	661
Domsregister mv.	663
Sakregister	667